C/2024/4052

12.7.2024

Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής

Προστασία της δημοκρατίας από την παραπληροφόρηση

(γνωμοδότηση πρωτοβουλίας)

(C/2024/4052)

Εισηγητές: **John COMER**
Carlos Manuel TRINDADE

Σύμβουλοι	Frank ALLEN (για τον κ. COMER) Paulo PENA (για τον κ. TRINDADE)
Απόφαση της συνόδου ολομέλειας	13.12.2023
Νομική βάση	Άρθρο 52 παράγραφος 2 του Εσωτερικού Κανονισμού
Αρμόδιο όργανο	«Μεταφορές, ενέργεια, υποδομές και κοινωνία των πληροφοριών»
Έγκριση από το τμήμα	4.4.2024
Έγκριση από την Ολομέλεια	24.4.2024
Σύνοδος ολομέλειας αριθ.	587
Αποτέλεσμα της ψηφοφορίας (υπέρ/κατά/αποχές)	161/0/2

1. Συμπεράσματα και συστάσεις

1.1. Στην παρούσα γνωμοδότηση, η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή (ΕΟΚΕ) εκφράζει την ανησυχία της για το εύρος και τη διάδοση των εκστρατειών παραπληροφόρησης σε ολόκληρη την Ευρωπαϊκή Ένωση πριν από τις εκλογές του 2024. Αυτό αποτελεί συνέχεια των προηγούμενων γνωμοδοτήσεών της σχετικά με το σχέδιο δράσης κατά της παραπληροφόρησης ([1]) ([2]).

1.2. Καλεί τα ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα να εξετάσουν επειγόντως τους παράγοντες που εξακολουθούν να επιτρέπουν στην παραπληροφόρηση και την εσφαλμένη πληροφόρηση να θέτουν σε κίνδυνο την ελευθερία του δημόσιου λόγου και να προκαλούν πολωμένη συζήτηση όπου το μίσος υπερισχύει των τεκμηριωμένων πληροφοριών.

1.3. Προτείνει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, το Συμβούλιο και όλα τα κράτη μέλη να δρομολογήσουν μια πολυπαραγοντική στρατηγική η οποία θα ενισχύει όλα τα προηγούμενα μέτρα για την καταπολέμηση της παραπληροφόρησης, ενισχύοντας τους κανονισμούς για την αποτροπή της χρήσης ψηφιακών πλατφορμών από οργανωμένες πλαστές ταυτότητες· παρέχοντας στους πολίτες τη δυνατότητα να επιλέγουν τον τρόπο με τον οποίο χρησιμοποιούν τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και τις ψηφιακές πλατφόρμες χωρίς το σημερινό μονοπώλιο των μεθόδων «κατασκοπευτικού καπιταλισμού» ([3])· και αναλαμβάνοντας κοινή δράση με στόχο τη διασφάλιση της ποιότητας και της πολυφωνίας που χρειάζονται ώστε η δημοσιογραφία να αποτελεί την πρώτη άμυνα κατά της παραπληροφόρησης.

1.4. Δεδομένου ότι υπάρχουν όλα τα τεχνολογικά μέσα για την καταπολέμηση της παραπληροφόρησης, απαιτείται μια καλά σχεδιασμένη στρατηγική η οποία θα πρέπει να συνυπολογίζει όλους τους διαφορετικούς κινδύνους που αντιμετωπίζουμε στο διαδίκτυο: την παραπληροφόρηση, τις υβριδικές απειλές και την κυβερνοασφάλεια. Αυτή η στρατηγική πρέπει να υιοθετηθεί με πλήρη σεβασμό των βασικών δημοκρατικών αξιών μας, όπως η ελευθερία της έκφρασης. Τα ιδιωτικά συμφέροντα δεν μπορούν να υπερισχύουν του δημόσιου συμφέροντος.

([1]) ΕΕ C 228 της 5.7 2019, σ. 89.
([2]) ΕΕ C 152 της 6.4.2022, σ. 72.
([3]) Zuboff, Shoshana, «The Age of Surveillance Capitalism – The fight for a human future at the new border of power» (Η εποχή του κατασκοπευτικού καπιταλισμού – Ο αγώνας για ένα ανθρώπινο μέλλον στην εποχή των νέων δυνάμεων), Profile Books Ltd, 2019.

1.5. Ζητεί από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να εγγυηθεί ότι οι πληροφορίες θα είναι διαθέσιμες ανεξάρτητα από την κρίση του επιχειρηματικού μοντέλου που πλήττει τα μέσα ενημέρωσης. Όλες οι μελέτες αποκαλύπτουν ότι η Ευρώπη αντιμετωπίζει πρόβλημα όσον αφορά την πολυφωνία στα μέσα ενημέρωσης ([4]). Ένα απαραίτητο πρώτο βήμα προκειμένου να διασφαλιστεί ότι η πολυφωνία δεν εξαρτάται από αυστηρούς κανόνες της αγοράς είναι να χαρακτηριστεί η δημοσιογραφία ευρωπαϊκό δημόσιο αγαθό, όπως προτείνει η UNESCO ([5]). Η συντακτική ελευθερία των δημοσιογράφων, καθώς και η ασφάλειά τους και η πρόσβασή τους σε πηγές πληροφοριών, είναι ουσιαστικής σημασίας.

1.6. Ζητεί, μετά από διεξοδική μελέτη των δημόσιων πολιτικών σχετικά με τη χρηματοδότηση των μέσων ενημέρωσης, να ληφθούν νομοθετικά μέτρα που θα εγγυώνται ένα επαρκώς χρηματοδοτούμενο και ανεξάρτητο σύστημα δημόσιων μέσων ενημέρωσης. Τα δικαιώματα των ανεξάρτητων μέσων ενημέρωσης πρέπει επίσης να προστατεύονται ώστε να διασφαλίζεται η πολυφωνία.

1.7. Συνιστά στην Επιτροπή, στο πλαίσιο αυτό, να εξετάσει τη σκοπιμότητα δημιουργίας ενός ευρωπαϊκού ειδησεογραφικού καναλιού, το οποίο θα διατίθεται σε διάφορες πλατφόρμες και σε όλες τις εθνικές γλώσσες, με ανεξάρτητη συντακτική δέσμευση που θα παρέχει τη δυνατότητα στους Ευρωπαίους πολίτες να έχουν πρόσβαση στις πληροφορίες που χρειάζονται ώστε να προβαίνουν σε συνειδητές επιλογές.

1.8. Ζητεί από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να αναπτύξει σχέδιο με το οποίο θα διασφαλίζεται η ποιότητα των πληροφοριών σε τοπικό και σε περιφερειακό επίπεδο.

1.9. Ενθαρρύνει τη δημιουργία μέσων που να ενισχύουν τη συνεργασία μεταξύ εθνικών, περιφερειακών και τοπικών μέσων ενημέρωσης στην Ευρώπη.

1.10. Καλεί την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να αξιολογήσει τις επιπτώσεις των ισχυόντων κανονισμών που εφαρμόζονται στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και στις ψηφιακές πλατφόρμες όσον αφορά την παραπληροφόρηση και να λάβει τα αναγκαία νομοθετικά μέτρα για να διασφαλίσει την αποτελεσματικότητά τους.

1.11. Θεωρεί απαραίτητη την αναθεώρηση των ισχυόντων κανονισμών σχετικά με τη στοχευμένη διαφήμιση, ζητώντας συγχρόνως περαιτέρω προστασία όσον αφορά τη συλλογή ατομικών δεδομένων. Η συλλογή δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα από τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και τις ψηφιακές πλατφόρμες, σε πολλές περιπτώσεις χωρίς την εν επιγνώσει συναίνεση των χρηστών τους, πρέπει να εξεταστεί στις μελλοντικές αναθεωρήσεις της νομοθεσίας για την προστασία των δεδομένων.

1.12. Καλεί την Επιτροπή και το Κοινοβούλιο να ζητήσουν από τις ψηφιακές εταιρείες να δημοσιοποιήσουν τους καταλόγους τους με όλα τα είδη δεδομένων χρηστών που συλλέγονται από μέσα ή πλατφόρμες κοινωνικής δικτύωσης. Σε περίπτωση που αυτό δεν επιτευχθεί με εθελοντική κίνηση των εταιρειών, η ΕΕ θα πρέπει να νομοθετήσει για την προστασία των πολιτών.

1.13. Προτείνει η νομοθεσία της ΕΕ να περιλαμβάνει κεφάλαιο σχετικά με την ελευθερία επιλογής όσον αφορά τον σχεδιασμό αλγορίθμων. Οι πολίτες θα πρέπει να μπορούν να εγκρίνουν ή να απορρίπτουν χαρακτηριστικά αλγορίθμων. Για την εξισορρόπηση των δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας των εταιρειών και των θεμελιωδών δικαιωμάτων των πολιτών, όλα τα μέσα ή πλατφόρμες κοινωνικής δικτύωσης θα πρέπει να παρέχουν στους χρήστες τους διάφορες αλγοριθμικές επιλογές. Οι φορείς κοινωνικού ενδιαφέροντος θα πρέπει να έχουν τη δυνατότητα να προτείνουν εναλλακτικούς σχεδιασμούς αλγορίθμων στα εν λόγω δίκτυα/πλατφόρμες, οι οποίοι θα μπορούσαν να προσφέρουν ένα διαφορετικό μοντέλο οργάνωσης των ροών πληροφοριών, της διαφήμισης και της συλλογής δεδομένων.

1.14. Προτείνει η Επιτροπή να ρυθμίσει το συνεχιζόμενο πρόβλημα των παραποιημένων ταυτοτήτων στις ψηφιακές πλατφόρμες. Θα πρέπει να αποτελεί νομική απαίτηση η ταυτοποίηση των μποτ ξένης προέλευσης, καθώς και των μποτ που παρουσιάζονται ως πρόσωπα.

([4]) https://cmpf.eui.eu/media-pluralism-monitor-2023/.

([5]) «Ως δημόσια αγαθά νοούνται γενικά οι υπηρεσίες ή τα αγαθά που είναι διαθέσιμα ανεξαιρέτως σε όλα τα μέλη της κοινωνίας. Σε αυτά περιλαμβάνονται η υγειονομική περίθαλψη και η εκπαίδευση (και οι οργανισμοί στήριξης), οι δρόμοι, ο δημόσιος φωτισμός και τα πάρκα. Όλοι οι πολίτες έχουν πρόσβαση σε δημόσια αγαθά και/ή επωφελούνται από αυτά. Στις περισσότερες περιπτώσεις, τα δημόσια αγαθά είναι δαπανηρά στην παραγωγή τους και παρέχουν μικρή οικονομική απόδοση. Ενώ, κατά κανόνα, η παροχή προσβάσιμων δημόσιων αγαθών δεν είναι προσοδοφόρα, η κοινωνία στο σύνολό της αναγνωρίζει και εκτιμά τα εγγενή τους οφέλη.» https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000380618.

1.15. Συνιστά η Επιτροπή να προτείνει ένα σύνολο προϋποθέσεων για την πρόσβαση στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και στις ψηφιακές πλατφόρμες, το οποίο θα περιορίζει τη χρήση πλαστών ταυτοτήτων, χωρίς να θέτει σε κίνδυνο τα δικαιώματα στην ανωνυμία και την προστασία των πληροφοριοδοτών δημοσίου συμφέροντος, τα οποία κατοχυρώνονται στην ισχύουσα ευρωπαϊκή νομοθεσία, στο πλαίσιο μιας ολοκληρωμένης προσπάθειας για την παροχή εργαλείων γραμματισμού στα μέσα ενημέρωσης, όχι μόνο σε όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης, αλλά και σε όλες τις ηλικιακές ομάδες και σε όλες τις μειονότητες. Στη Φινλανδία, τα εργαλεία για την προώθηση της κριτικής σκέψης αποτελούν αναπόσπαστο τμήμα του εκπαιδευτικού συστήματος, από το νηπιαγωγείο έως το πανεπιστήμιο. Με αυτόν τον τρόπο οι νέοι προετοιμάζονται να καταπολεμήσουν όλες τις πηγές παραπληροφόρησης. Ένα τέτοιο σύστημα θα πρέπει να εφαρμοστεί σε ολόκληρη την ΕΕ.

1.16. Ζητεί την εκπόνηση μελέτης η οποία θα συλλέξει και θα αναλύσει το τρέχον επίπεδο οικονομικής αξιοποίησης της παραπληροφόρησης στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και στις ψηφιακές πλατφόρμες. Η μετατροπή της χειραγώγησης και της ρητορικής μίσους σε κέρδος δεν θα πρέπει να επιτρέπεται στη νομοθεσία της ΕΕ.

1.17. Υπενθυμίζει στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή και το Συμβούλιο ότι η παραπληροφόρηση αποτελεί επίσης συνέπεια της πολιτικής αμέλειας. Εδώ και δεκαετίες, παρατηρούμε σταθερή αύξηση των ανισοτήτων όσον αφορά το εισόδημα, τον πλούτο και την επικράτεια, γεγονός το οποίο οδηγεί στην κατάρρευση της κοινωνίας και στην εμφάνιση ξεχωριστών κοινοτήτων των οποίων οι πεποιθήσεις ενισχύονται από τη χρήση των δικτύων τους που ενθαρρύνονται από τη χρήση των ειδικών ψηφιακών δικτύων τους. Τα ευάλωτα άτομα που πλήττονται λόγω αυτών των εξελίξεων αποτελούν εύκολη λεία για ορισμένα είδη παραπληροφόρησης. Η ΕΟΚΕ συνιστά να ενισχυθούν όλες οι πολιτικές της ΕΕ προκειμένου να αντιμετωπιστεί αυτό το πρόβλημα.

1.18. Προειδοποιεί τις ευρωπαϊκές αρχές για την επείγουσα ανάγκη αξιολόγησης των κινδύνων εθισμού που δημιουργούν τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και οι ψηφιακές πλατφόρμες σε ευάλωτες ομάδες των κοινωνιών μας, καθώς και για ρύθμιση της εμπορικής χρήσης της τεχνητής νοημοσύνης και των αλγορίθμων προκειμένου να μην αυξηθούν οι εν λόγω κίνδυνοι.

2. **Εισαγωγή**

2.1. Η παραπληροφόρηση μπορεί να οριστεί ως ψευδείς, ανακριβείς ή παραπλανητικές πληροφορίες οι οποίες δημιουργούνται σκόπιμα και διαδίδονται με σκοπό την εξαπάτηση του κοινού και την άσκηση επιρροής στην κοινή γνώμη. Η εσφαλμένη πληροφόρηση μπορεί να οριστεί ως ψευδείς ή ανακριβείς πληροφορίες, συμπεριλαμβανομένης της διάδοσης φημών και σπερμολογιών χωρίς κακόβουλη πρόθεση.

2.2. Η διαδικτυακή παραπληροφόρηση συνιστά σημαντική απειλή για τις δημοκρατίες. Διαβρώνει την εμπιστοσύνη στα θεσμικά όργανα και στα μέσα ενημέρωσης και βλάπτει τις δημοκρατίες. Η διαδικτυακή παραπληροφόρηση οδηγεί ορισμένους ανθρώπους να πιστεύουν σε παράξενες συνωμοσίες.

Αναδυόμενα θέματα

2.3. Η άνοδος της τεχνητής νοημοσύνης έχει προκαλέσει την ανάπτυξη νέων μορφών παραπληροφόρησης και εσφαλμένης πληροφόρησης με τη χρήση της τεχνητής παραγωγής, παραποίησης και τροποποίησης δεδομένων και πολυμέσων με αυτοματοποιημένα μέσα, ιδίως αλγορίθμους τεχνητής νοημοσύνης, με σκοπό την παραπλάνηση ή την αλλαγή της αρχικής έννοιας.

2.4. Τα προϊόντα βαθυπαραποίησης χρησιμοποιούν ισχυρές τεχνικές από τη μηχανική μάθηση και την τεχνητή νοημοσύνη για την παραποίηση και την παραγωγή οπτικού και ακουστικού περιεχομένου με τη δυνατότητα εσκεμμένης εξαπάτησης εκατομμυρίων ανθρώπων μέσω της διάδοσης ψευδών ειδήσεων, μυθευμάτων και οικονομικής απάτης.

2.5. Οι ιστορίες παραπληροφόρησης μπορούν μερικές φορές να κατηγοριοποιηθούν ως ψευδείς ειδήσεις οι οποίες χρησιμοποιούνται για σκοπούς προπαγάνδας και σχεδιάζονται σκοπίμως έτσι ώστε να παραπλανήσουν και να υπονομεύσουν τους δημοκρατικούς κανόνες.

2.6. Η παραπληροφόρηση χρησιμοποιείται συχνά για την απαξίωση αντίθετων απόψεων μέσω της εσκεμμένης ψευδούς παρουσίασης και της προώθησης ψευδών θεωριών συνωμοσίας.

2.7. Ο πιο προφανής τρόπος με τον οποίο η παραπληροφόρηση στρεβλώνει και υπονομεύει τον δημοκρατικό διάλογο είναι πείθοντας τους πολίτες να πιστεύουν πράγματα τα οποία δεν είναι αληθή.

2.8. Η παραπληροφόρηση και η εσφαλμένη πληροφόρηση δεν αποτελούν νέα φαινόμενα. Τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης έχουν επιφέρει ριζικές αλλαγές στη διάδοσή τους.

2.9. Η παραπληροφόρηση χρησιμοποιείται για την υπονόμευση της ακεραιότητας και της ικανότητας των δημοκρατικών κοινωνιών, των κυβερνήσεων και των δημόσιων προσώπων.

Πολιτικές επιπτώσεις

2.10. Η παραπληροφόρηση συνιστά ένα από τα βασικά εργαλεία για τους υπερασπιστές των αυταρχικών καθεστώτων στο τρέχον πεδίο πολιτικής σύγκρουσης μεταξύ των ίδιων και των υπερασπιστών της δημοκρατίας και της ελευθερίας. Στην ιστορία των πολέμων, η παραγωγή της λεγόμενης «αντιπληροφόρησης» χρησιμοποιούνταν ανέκαθεν από τον έναν αντίπαλο με σκοπό τη δημιουργία διαφωνίας, αδυναμίας ή αμφιβολιών στην κοινωνική βάση στήριξης του έτερου αντιπάλου.

2.11. Η μαζική διαδικασία παραπληροφόρησης που υφίστανται επί του παρόντος τα δημοκρατικά καθεστώτα, στην οποία χρησιμοποιούνται οι πλέον προηγμένες τεχνολογίες επικοινωνίας, αποτελεί μέρος της ίδιας λογικής και έχει τον ίδιο στόχο —να κερδίσει τη μάχη μεταξύ των υπερασπιστών της δημοκρατίας και εκείνων της απολυταρχίας.

2.12. Αυτή η διαδικασία κατά της δημοκρατίας πραγματοποιείται από ακροδεξιές δυνάμεις και άλλες μορφές εξτρεμισμού. Τον σημερινό κίνδυνο για τις δημοκρατίες αποτελούν όσοι δεν σέβονται τις φιλελεύθερες δημοκρατίες, τις διεθνείς σχέσεις που διέπονται από τον Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, τα ανθρώπινα δικαιώματα, την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση, το κράτος πρόνοιας και τις συμβάσεις της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας. Με αυτόν τον τρόπο, οι παράγοντες αυτοί, οι οποίοι ενίοτε υποστηρίζονται από αυταρχικά κράτη, έχουν παρέμβει σε δημοκρατικές εκλογικές διαδικασίες, με αρνητικές συνέπειες για τις εν λόγω διαδικασίες.

2.13. Ως εκ τούτου, η καταπολέμηση της παραπληροφόρησης αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα μέτωπα της ευρύτερης μάχης που διεξάγεται επί του παρόντος μεταξύ των υπερασπιστών της ελευθερίας και της δημοκρατίας και των αυταρχικών πολιτικών δυνάμεων. Στο πλαίσιο αυτό, προκειμένου να κερδίσει η δημοκρατία αυτήν τη θεμελιώδη μάχη, πρέπει να αναληφθούν αποφασιστικές δράσεις και απαιτούνται πολύ σημαντικοί πόροι.

Καταπολέμηση της παραπληροφόρησης

2.14. Προκειμένου να είναι σε θέση να καταπολεμήσουν αυτή την απειλή παραπληροφόρησης, τα δημοκρατικά κράτη πρέπει να υποστηρίξουν σθεναρά τις στρατηγικές γραμματισμού στα μέσα ενημέρωσης οι οποίες μπορούν να ενδυναμώσουν τους πολίτες, ιδίως τους νέους και τους ηλικιωμένους, με εργαλεία για τη διάκριση μεταξύ πληροφοριών που παράγονται με μέθοδο εμπειρικού σκεπτικισμού και θεωριών συνωμοσίας οι οποίες υπονομεύουν την εμπιστοσύνη του κοινού.

2.15. Οι δημοκρατίες σε ολόκληρο τον κόσμο αντιμετωπίζουν ένα κύμα παραπληροφόρησης και επιχειρήσεων εξωτερικών παρεμβάσεων, οι οποίες έχουν τη δυνατότητα να αποσταθεροποιήσουν τους δημοκρατικούς θεσμούς και να επιδεινώσουν τις διαιρέσεις στην κοινωνία, υπονομεύοντας την εμπιστοσύνη των πολιτών στους δημοκρατικούς θεσμούς.

2.16. Οι κακόβουλοι παράγοντες δημιουργούν ψευδή ταυτότητα στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης προκειμένου να στοχοποιήσουν συγκεκριμένες ομάδες (π.χ. συγκεκριμένες φυλετικές ομάδες ή άτομα συγκεκριμένου σεξουαλικού προσανατολισμού) με σκοπό τη δημιουργία κοινωνικών διαιρέσεων και συγκρούσεων.

2.17. Τα τρολ χρησιμοποιούν συχνά λεκτικές επιθέσεις και ρητορική μίσους, χρησιμοποιώντας ρατσιστική ή μισογυνική γλώσσα προκειμένου να προκαλέσουν εσκεμμένες αναταραχές και πόλωση στη δημοκρατική διαδικασία.

2.18. Σε έρευνα του Ευρωβαρόμετρου (2018), το 83 % των συμμετεχόντων δήλωσε ότι οι ψευδείς ειδήσεις συνιστούν κίνδυνο για τη δημοκρατία και εξέφρασε ιδιαίτερη ανησυχία για την εσκεμμένη παραπληροφόρηση που αποσκοπεί στον επηρεασμό των εκλογών και των μεταναστευτικών πολιτικών.

2.19. Η παραπληροφόρηση σχετικά με όλες τις μειονότητες αποτελεί σοβαρό πρόβλημα σε πολλά κράτη μέλη.

2.20. Μεγάλο μέρος της παραπληροφόρησης απευθύνεται σε άτομα και ομάδες με στόχο την ενίσχυση των ιδεολογικών τους πεποιθήσεων. Η ευρεία παρακολούθηση του ιστορικού διαδικτυακής αναζήτησης των ατόμων επιτρέπει στους διακινητές παραπληροφόρησης να προσδιορίζουν τις προτιμήσεις και τις πεποιθήσεις τους.

2.21. Οι κυβερνήσεις μπορούν επίσης να αποτελέσουν φορείς εκστρατειών παραπληροφόρησης. Η ρωσική κυβέρνηση διεξήγαγε εκστρατεία παραπληροφόρησης στον πόλεμό της κατά της Ουκρανίας. Οι θεωρίες συνωμοσίας σχετικά με την πανδημία COVID-19 και τη χειραγώγηση των πληροφοριών κατά τη διάρκεια του δημοψηφίσματος για το Brexit κατέδειξαν όλες τις συνέπειες της παραπληροφόρησης και των ψευδών αφηγημάτων που οδηγούν σε εκτεταμένη διάβρωση της εμπιστοσύνης στους δημοκρατικούς θεσμούς.

2.22. Στις ΗΠΑ, η παραπληροφόρηση που προώθησε ο Donald Trump για τις εκλογές του 2020, όταν ισχυρίστηκε ότι η εκλογή του είχε υφαρπαγεί, προκάλεσε σοβαρή πολιτική δυσλειτουργία.

2.23. Οι ίδιες οι πλατφόρμες κοινωνικής δικτύωσης και οι διάφοροι ρυθμιστικοί φορείς δεν έχουν καταφέρει να ελέγξουν με επιτυχία τη διαδικτυακή παραπληροφόρηση και εσφαλμένη πληροφόρηση. Η ΕΟΚΕ προτείνει στην Επιτροπή να εξετάσει λύσεις για την αντιμετώπιση αυτού του προβλήματος, συμπεριλαμβανομένης της νομοθετικής δράσης.

3. **Γενικές παρατηρήσεις**

3.1. Η δημοκρατία στην ΕΕ αντιμετωπίζει σημαντικές προκλήσεις, από τον αυξανόμενο εξτρεμισμό και τις εκλογικές παρεμβάσεις έως τις υβριδικές απειλές.

3.2. Το Ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο Ψηφιακών Μέσων (EDMO), το οποίο θα πρέπει να ενισχυθεί, λειτουργεί ως κόμβος για τους ελεγκτές γεγονότων, τους ακαδημαϊκούς και άλλα σχετικά ενδιαφερόμενα μέρη, και είναι ανεξάρτητο από τις δημόσιες αρχές, συμπεριλαμβανομένης της Επιτροπής. Στόχος του είναι η βελτίωση του εντοπισμού της διαδικτυακής παραπληροφόρησης και η ενδυνάμωση των πολιτών ώστε να μπορούν να ανταποκρίνονται στη διαδικτυακή παραπληροφόρηση.

3.3. Το 2020, η ΕΕ δρομολόγησε το ευρωπαϊκό σχέδιο δράσης για τη δημοκρατία και, το 2023, ακολούθησε δέσμη μέτρων για την προάσπιση της δημοκρατίας.

3.4. Κύριος σκοπός των προτάσεων αυτών είναι η ανάπτυξη ικανοτήτων στα κράτη μέλη για την αντιμετώπιση των κινδύνων για τις εκλογές, της παραπληροφόρησης και των απειλών που σχετίζονται με τον κυβερνοχώρο.

3.5. Η πράξη για τις ψηφιακές υπηρεσίες εφαρμόζεται στις πολύ μεγάλες πλατφόρμες κοινωνικής δικτύωσης από τον Αύγουστο του 2023 και από τον Φεβρουάριο του 2024 θα εφαρμόζεται σε όλες τις πλατφόρμες. Η πράξη για τις ψηφιακές υπηρεσίες προστατεύει τους καταναλωτές και τα θεμελιώδη δικαιώματά τους στο διαδίκτυο με τη θέσπιση σαφών και αναλογικών κανόνων. Αποσκοπεί στον μετριασμό συστημικών κινδύνων, όπως η παραποίηση δεδομένων ή η παραπληροφόρηση.

3.6. Η ευρωπαϊκή πράξη για την ελευθερία των μέσων ενημέρωσης αποτελεί επίσης θετική προσπάθεια, από την Επιτροπή, να ρυθμίσει την πολυφωνία των μέσων ενημέρωσης και την ελευθερία της πληροφόρησης σε μια περίοδο κατά την οποία η κρίση του επιχειρηματικού μοντέλου των μέσων ενημέρωσης απειλεί τη δημοσιογραφία και τη μέθοδο την οποία χρησιμοποιεί για την επαλήθευση γεγονότων. Η υπεράσπιση της συντακτικής ελευθερίας των δημοσιογράφων, η διασφάλιση του δικαιώματός τους πρόσβασης σε πηγές πληροφοριών, η προστασία της ακεραιότητάς τους και η διασφάλιση της ασφάλειάς τους αποτελούν ουσιώδεις πτυχές της υπεράσπισης της ελευθερίας της πληροφόρησης, τις οποίες η Ευρωπαϊκή Ένωση πρέπει πάντα να διασφαλίζει.

3.7. Η ελεύθερη και ανεξάρτητη δημοσιογραφία θα πρέπει να ανακηρυχθεί ευρωπαϊκό δημόσιο αγαθό, λαμβανομένης υπόψη της σημασίας της ως παράγοντα διευκόλυνσης του ελεύθερου δημόσιου διαλόγου και των ατομικών συνειδητών επιλογών.

3.8. Η ΕΟΚΕ θεωρεί ότι όλες αυτές οι προτάσεις αποτελούν θετικές εξελίξεις στην προσπάθεια αντιμετώπισης της παραπληροφόρησης. Ωστόσο, είναι αμφίβολο αν οι προτάσεις αυτές είναι αρκετά φιλόδοξες για την αντιμετώπιση του προβλήματος.

4. **Ειδικές παρατηρήσεις**

4.1. *Σχετικά με τα δημόσια μέσα ενημέρωσης*

4.1.1. Η ΕΕ εξακολουθεί να στερείται ενιαίας «κοινής γνώμης» η οποία να πλαισιώνει τον κοινό διάλογο σχετικά με τις πολιτικές που επηρεάζουν όλα τα κράτη μέλη. Χωρίς αυτήν, το ευρωπαϊκό εγχείρημα είναι ευάλωτο σε εθνικιστικές προκαταλήψεις. Η οικοδόμηση ενός ισχυρού, κοινού και διαφανούς δημόσιου διαλόγου που αποφεύγει τα στερεότυπα θα πρέπει να αποτελεί έναν από τους στόχους μας για το μέλλον. Η υποστήριξη των πανευρωπαϊκών, πολύγλωσσων διαύλων πληροφόρησης μπορεί να αποτελέσει ένα πρώτο βήμα.

4.1.2. Τα δημόσια μέσα ενημέρωσης είναι ζωτικής σημασίας. Πρέπει να χρηματοδοτούνται από τον δημόσιο τομέα και να είναι ανεξάρτητα από την εκάστοτε κυβέρνηση. Αυτό μπορεί να αποδειχθεί προβληματικό στην περίπτωση των αυταρχικών καθεστώτων. Είναι επίσης αναγκαίο να υπάρχουν ανεξάρτητα μέσα ενημέρωσης για τη διασφάλιση της ισορροπίας μεταξύ των δημόσιων σχολίων και των πολιτικών ζητημάτων. Τα παραδοσιακά μέσα ενημέρωσης μπορούν επίσης να διαδραματίσουν ρόλο.

4.2. *Σχετικά με τη συμμετοχή των πολιτών και της κοινωνίας των πολιτών στην καταπολέμηση της παραπληροφόρησης*

4.2.1. Η εσφαλμένη πληροφόρηση και η παραπληροφόρηση στοχεύουν κατά κύριο λόγο άτομα που αισθάνονται αποξενωμένα από την κοινωνία. Πρέπει να οικοδομήσουμε μια δικαιότερη και πιο ισορροπημένη κοινωνία, όπου οι άνθρωποι θα αισθάνονται μέρος μιας πραγματικής κοινότητας, και να μειώσουμε το κοινωνικό και οικονομικό χάσμα στην κοινωνία μας.

4.2.2. Η ΕΟΚΕ συμμερίζεται την άποψη της Επιτροπής ότι, για μια ολοκληρωμένη αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης, απαιτείται επίσης η ενεργός συμμετοχή των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών, συμπεριλαμβανομένης της ΕΟΚΕ.

4.2.3. Λόγω του εξαιρετικά αρνητικού και καταστροφικού αντικτύπου της παραπληροφόρησης στην ευρωπαϊκή κοινωνία των πολιτών, η ΕΟΚΕ θα συμμετέχει σε διαρκή βάση στις εργασίες που αποσκοπούν στην αντιμετώπιση αυτής της επιρροής. Η ΕΟΚΕ θα απευθύνει έκκληση σε όλες τις οικονομικές και κοινωνικές επιτροπές των κρατών μελών να συμμετάσχουν επίσης ενεργά, στις αντίστοιχες χώρες τους, σε αυτή την παρέμβαση υπέρ της δημοκρατίας και κατά της παραπληροφόρησης.

4.3. *Σχετικά με τις πλατφόρμες και τους αλγόριθμους*

4.3.1. Οι πλατφόρμες μέσων κοινωνικής δικτύωσης δεν λαμβάνουν επαρκή μέτρα για την εξάλειψη της παραπληροφόρησης. Υπάρχουν ορισμένοι τομείς προς ρύθμιση που πρέπει να ληφθούν υπόψη.

4.3.2. Οι εταιρείες μέσων κοινωνικής δικτύωσης πρέπει να υποχρεούνται να αναρτούν ακριβείς πληροφορίες σχετικά με τους χορηγούς διαφημίσεων. Θα πρέπει επίσης να ρυθμιστεί η στοχευμένη διαφήμιση.

4.3.3. Τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και οι πλατφόρμες θα πρέπει να εξασφαλίζουν την εν επιγνώσει συναίνεση των χρηστών τους όσον αφορά τη συλλογή δεδομένων. Η συλλογή δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα από τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και τις ψηφιακές πλατφόρμες, χωρίς την εν επιγνώσει συναίνεση των χρηστών τους, θα πρέπει να θεωρείται νομικό ζήτημα από τις αρχές. Οι ψηφιακές εταιρείες θα πρέπει να δημοσιοποιούν κατάλογο όλων των δεδομένων όλων των προφίλ χρηστών που συλλέγονται από μέσα ή πλατφόρμες κοινωνικής δικτύωσης.

4.3.4. Οι πολίτες θα πρέπει επίσης να μπορούν να εγκρίνουν ή να απορρίπτουν χαρακτηριστικά αλγορίθμων. Για την εξισορρόπηση των δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας των εταιρειών και των θεμελιωδών δικαιωμάτων των πολιτών, όλες οι πλατφόρμες κοινωνικής δικτύωσης θα πρέπει να παρέχουν στους χρήστες τους διάφορες αλγοριθμικές επιλογές. Οι φορείς κοινωνικού ενδιαφέροντος θα πρέπει να έχουν τη δυνατότητα να προτείνουν εναλλακτικούς σχεδιασμούς αλγορίθμων στις εν λόγω πλατφόρμες οι οποίοι θα μπορούσαν να προσφέρουν ένα διαφορετικό μοντέλο οργάνωσης των ροών πληροφοριών και της συλλογής δεδομένων.

4.3.5. Θα πρέπει να αποτελεί νομική απαίτηση η ταυτοποίηση των μποτ ξένης προέλευσης και των μποτ που παρουσιάζονται ως πρόσωπα. Είναι απαραίτητη η διαγραφή μη αυθεντικών λογαριασμών και πλαστογράφων.

4.3.6. Οι ανώνυμοι διαδικτυακοί λογαριασμοί δεν θα πρέπει να επιτρέπονται, εκτός από τις περιπτώσεις στις οποίες προστατεύονται θεμελιώδη δικαιώματα, όπως η ιδιωτική ζωή και τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα, σύμφωνα με την ερμηνεία της ευρωπαϊκής νομοθεσίας που έχει δοθεί από το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

4.3.7. Οι χρήστες των ψηφιακών πλατφορμών θα πρέπει να έχουν το δικαίωμα να χρησιμοποιούν ανώνυμα προφίλ μόνο στις περιπτώσεις που προβλέπονται στην ισχύουσα νομοθεσία, όπως στην οδηγία για τους πληροφοριοδότες δημοσίου συμφέροντος.

4.3.8. Ως μέτρο διαφάνειας, θα πρέπει να εξεταστεί η καθιέρωση ενός επιγραμμικού συστήματος σύνδεσης για την πρόσβαση σε μέρος ή στο σύνολο του διαδικτύου. Μόνο ταυτοποιημένα άτομα πρέπει να έχουν πρόσβαση σε λογαριασμούς στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης.

4.3.9. Κάθε ψηφιακή πλατφόρμα θα πρέπει να διέπεται από ασφαλείς και διαφανείς κανόνες σύνδεσης, ώστε ένα πρόσωπο/οργανισμός/ίδρυμα να μπορεί να έχει μόνο ένα προφίλ.

4.4. *Σχετικά με τις υβριδικές απειλές*

4.4.1. Οι υβριδικές απειλές καθίστανται όλο και πιο σύνθετες και δυσκολότερες στον εντοπισμό τους, καθώς χρησιμοποιούν διαφορετικά είδη εργαλείων και οργανωτικών ενεργειών.

4.4.2. Σύμφωνα με τη Μονάδα Ανάλυσης Υβριδικών Απειλών της ΕΕ (που συστάθηκε το 2016 στο πλαίσιο της ΕΥΕΔ), οι υβριδικές απειλές από τη Ρωσία συνιστούν τη μεγαλύτερη απειλή, διότι είναι συστηματικές, διαθέτουν επαρκείς πόρους και αντιστοιχούν σε διαφορετική κλίμακα από άλλες χώρες.

4.4.3. Η στρατηγική πυξίδα, που εγκρίθηκε τον Μάρτιο του 2022 από την ΕΕ, καθορίζει ένα σχέδιο δράσης για την ενίσχυση της ασφάλειας και της πολιτικής άμυνας της ΕΕ έως το 2030. Μία από τις πτυχές της είναι η ανάπτυξη εργαλειοθήκης για την αντιμετώπιση των απειλών χειραγώγησης των πληροφοριών και παρεμβάσεων από το εξωτερικό.

4.5. *Σχετικά με την αποτελεσματικότητα στην καταπολέμηση της παραπληροφόρησης*

4.5.1. Η καταπολέμηση της παραπληροφόρησης είναι απαραίτητη για τις δημοκρατίες, το κράτος δικαίου και την ελευθερία του εκλέγειν.

4.5.2. Ωστόσο, υπάρχουν διαφορές μεταξύ των διακυβευόμενων δημόσιων και ιδιωτικών συμφερόντων. Αμφότερα είναι απαραίτητα για την καταπολέμηση αυτή, ωστόσο, τα ιδιωτικά συμφέροντα δεν μπορούν να υπερισχύουν του γενικού δημόσιου συμφέροντος.

4.5.3. Όλα τα τεχνολογικά μέσα για την καταπολέμηση της παραπληροφόρησης είναι ήδη διαθέσιμα εντός των εταιρειών που παρέχουν επιγραμμικές υπηρεσίες και μέσα κοινωνικής δικτύωσης.

4.5.4. Η ΕΟΚΕ προτείνει η Επιτροπή και τα κράτη μέλη να χαράξουν μια συνεκτική στρατηγική, η οποία θα διασφαλίζει την ελευθερία της έκφρασης και του κράτους δικαίου, για την οργάνωση της δομής των πόρων και αποτελεσματικών προσεγγίσεων όσον αφορά τις διάφορες διαστάσεις του προβλήματος.

4.5.5. Η παραπληροφόρηση, οι υβριδικές απειλές και η κυβερνοασφάλεια διαθέτουν, έκαστο, ειδικά πρωτόκολλα, διασφαλίσεις και μέσα. Ωστόσο, μια καλά σχεδιασμένη στρατηγική για όλες αυτές τις πτυχές, εντός της ΕΕ, είναι απαραίτητη ώστε να υπάρξει ένα θετικό αποτέλεσμα.

4.5.6. Στη Φινλανδία, τα εργαλεία για την προώθηση της κριτικής σκέψης αποτελούν αναπόσπαστο μέρος του εκπαιδευτικού συστήματος, από το νηπιαγωγείο έως το πανεπιστήμιο. Με αυτόν τον τρόπο οι νέοι προετοιμάζονται να καταπολεμήσουν την παραπληροφόρηση ανεξάρτητα από την πηγή προέλευσής της. Ένα τέτοιο σύστημα θα πρέπει να εφαρμοστεί σε ολόκληρη την ΕΕ.

Βρυξέλλες, 24 Απριλίου 2024.

Ο Πρόεδρος
της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής
Oliver RÖPKE